

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svitlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj VI.

V sredo 27. grudna 1848.

List 52.

Slovó od stariga léta.

Štiri dni še — in léto, v katerim smo pisali 1848 po Kristusovim rojstvu, bo slovó vzélo od nas, mi pa od njega. Kakšno je bilo to léto! koliko smo doživeli! V zgodbah avstrijskiga cesarstva in cele Evrope bo z neizbrisljivimi čerkami zapisano stalo za vse prihodnje čase.

Presvitli cesar Ferdinand, kteriga bojo zgodovinske bukve po pravici „Milostljiviga“ imenovali, so razdelili cesarsko oblast s svojimi ljudstvi, kterim so Njih spredniki v vsim le samooblastniki bili. Nova vlada, novo življenje se je začelo — in mi smo postali prvi svobodni deželani avstrijskiga cesarstva!

Oj! de bi se bili pač vsi ljudje in vsi narodi tega častitljiviga imena vredne skazali! — Ali žalost nas obide, ko se spomnimo večih aŝi manjših hudodelstev tû in tam, posebno pa kervavih puntov na Laškim in Ogerskim, ki so vžgali tudi hudo prekucijo na Dunaji.

Pa vladar nebés in zemlje je dal zmago naši vojaški armadi na Laškim pod slavnim vojskovodam Radeckitam, kjer se tudi, slava jim! naši slovenski bratje junaško obnašajo. — On je nadihnil zvestiga hrovaškiga bana Jelačića, de je zmagonosno bandero v roke vzel in de se je z junaškimi Horvati vzdignil zoper punt na Ogerskim in na Dunaji.

Vladar nebés in zemlje, ki modro vodi osode človeške, bo dal pravični reči zmago tudi v prihodnjim času. On bo podedil modrost mladimu Cesarju, de bo pripeljal svoje ljudstva na tisti cilj in konec, kteriga njegovo blago serce želi. — On bo razsvetlil tiste možé, ki v postave dajavnim zboru sedé, de bojo sklenili, kar nam bo vsim v prid, — on bo vizal ministre, de nikdar ne bojo pozabili, kaj osvobodnim ljudstvam gré, de nam nikdar in v nobeni reči ne bojo kratili od Cesarja zagotovljenih pravic, de bojo pa tudi z mogočno roko peljali vladarstvo, in brezpostavnosti in razvujzdanosti nikjer in nikdar terpeli ne bojo.

Tako bomo z Božjo pomočjó doživeli pravo svobodo. Kmet bo, rešen poprejšnje gruntne podložnosti, le sebi oral, sebi sejal. Rokodelec se bo prostejši gibal v svojim delu. Brez davkov ne bo sicer nobeni stan, ne

kmečki ne gospóski, kér ni dežele na svetu, nej bo Francozka ali Angležka, Amerikanska ali ktera koli si bodi dežela, de bi brez davkov bila. Deželno vladarstvo je, kakor hišno gospodarstvo — nej plačuje hišni gospodar stroške, če more, ako nič dohodkov nima! Ravno taka je tudi z deželnim vladarstvom. Če terjamo, de nas varje vladarstvo v našim posestvu, de nam naših pravic nihče ne krati, de imamo svoje otroke kam v šolo pošiljati, in če terjamo družih reči več zoper domače in vnanje sovražnike, moramo vladarstvu v dosego tega tudi pripomočke dati. Pa to so pomočki svobodnih deželanov! Lepe čase nam tedej obeta staro léto, če jih bomo le hotli imeti. Nam samim je tedej vse izročeno! Vsak pošten človek mora po svoji moči pomagati, de se zatiruje ljuljka med pšenico, gujili sad med zdravim. Veliko hudobnih ljudi je zdej na svetu, ki šuntajo in podpihujejo, lažejo in se rotíjo, de bi le podkopali skalo, na kteri stoji deželna in duhovska oblast pravice. Če nekoliko bolj natanjko pregledamo take ljudi, ki si prizadevajo na svetu vse prekucniti, kdo so? — večidel taki, ki nimajo nič, ki tedej nič ne morejo zgubiti — si pa mislijo po tem kaj pridobiti. To je njih misel, to je njih prizadevanje — in nič družiga.

Plevél se mora tedej že od konca zatréti, de se ne zarase, sicer bo huda. Nihče izmed nas ne sme tedej zdej križama rok deržati, nej bo tega ali uniga stanú — vsi imamo velike dolžnosti današnji dan.

Poglejte na staro léto nazaj — in prepričali se boste, de je ta opomin resničin. To prepričanje v starim léto pa nej nam bo sklep v novim!

Slovensci! storimo ta sklep vsi skupej in močni bomo stali vsim viharjem nasproti, kteri bi utegnili še čez nas priti! Bodimo prvi Slovenci vseskozi! Svét ne sme nikdar pozabiti, de posebno nam Slovanam gré čast in slava, de smo to léto, od kteriga danes slovó jemljemo, obvarovali moč avstrijskiga cesarstva! 1848. léto je prinéšlo Slovincem rešitev dolgo dolgo létiga jarma — kar so pa tudi Slovani to léto za avstrijsko cesarstvo storili, bo zapisano ostalo v zgodovinskih bukvah za vse véke. In kakor létaš, čmo tudi prihodnjič Estrajhu nar močnejši podpora biti, torej veselo zapojmo Vodnikovo pesem, de se bo razlégala noter do Frankobroda:

Estrajh za vse.

Ako li će,
Je bil Estrajh in bo za vsē,
Zdaj Slovenci zaúkajte:
Bit će, bit će
Estrajh za vsē!

Kér Estrajh će,
Je bramba naša zvezana,
Besēda mōz! — je sklēnjena
Kaj nē? — bit će
Estrajh za vsē!

Kér tedej će,
Nobenga se ne bojimō,
Brez skērbī, varni, terdni smō:
Bit će, bit će
Estrajh za vsē!

Kakō pa će,
Sovražnik mora skor poznāt,
Ki se bo mogel nam podāt:
Bit će, bit će
Estrajh za vsē!

Ako li će,
Ni trēba jarma ptujga nōs't',
Je sama naša moč zadōst:
Bit će, bit će
Estrajh za vsē!

Ino kēr će,
Obēta Rudolf iz nebēs:
»Premagal bodeš Franc zarēs,
Kér Estrajh će
Tud bo za vsē».

Ino kēr će,
Estrajhu bo pomagāl Bōg
De se razširi krog in krog:
Bit će, bit će
Estrajh za vsē!

Vredništvo.

Serčīn opomīn našim kmetam.

(Konec.)

Postave, sodniki in kazin morajo biti na svetu. Brez njih bi nam ne bilo moč izhajati. Ne mislite, de imajo Česar zatō vojake (soldate), de le Njih branijo. — vojaki so zatō, de branijo pravico, in de s silo opravijo, kar z lepo ne grē. Poglejmo na Laško — spomnimo se Dunaja — in ozrimo se na Ogersko! Sto in sto tavžent vojakov je pripravljnih, postavam čast ohraniti in razvujzdane puntarje pokončati — poštenim in mirnim prebivavcam pa v varstvo biti. Čeravno so si prizadevali hudobni ljudjē tū in tam vladarstva spodkopati, se jim njih prizadevanje vunder ni nikjer po sreči izšlo, zatō kēr junaški armadi na strani stojī velika množica poštenih ljudjē, ktere ne zamorejo hudobneži premotiti.

Naše slovenske dežele si dozdej niso svojiga častitiga imēna omadeževale, ampak so ga ohranile čistiga razun nekterih zgodeb, ktere rajši pozabimo, kakor de bi od njih govorili, pa toliko moramo vunder spomniti, de se nikjer ni razvujdanost terpēla brez kazni (štrafinge). Tisti, ki so se na Igu mesca sušca pregrešili, vam bojo zamogli kej več od tega povedati. Prašajte družino, žene in otroke tistih, ki so se takrat okrivili, koliko hudiga zamore razvujdanost čez cele družine prinesiti! Nikdar si ne sme človek s silo sam pomagati: zatō so sodne gosposke, de pravdo zaslišijo tistih, ki mislijo, de se jim krivica godī in po pravici rabsodijo. Poprej ko so nam presvitli Cesar Ferdinand svobodo dali, je zares marsiktera pravda dolgo tēkla — zdej pa, ko bojo soseske poprejšnjiga jarma odvezane, ko bo po deželi več sodnic napravljnih in ko se bo vse očitno godilo, bo ta reč vsa drugačī. Tode nikjer in nikdar ne bo pripušeno, de bi truma ljudjē čez druge padla, jih ropala, požigala i. t. d. ali pa si sama pravico rabsodevala. Taka se še pri divjakih v Ameriki ne terpi.

Kdor se ima kej pritožiti, nej se pritoži pri gosposki — de se bo njegova pravda po novih postavah presodila. Kēr pa tē zdej še niso vpeljane, mora poterpēti, de bojo nove postave dane. Sej to ne bo do sodniga dnē terpēlo! Ministre močne volje zdej imamo, in tudi državni zbor bo mende začel pridniši postave delati. Novi Cesar ga tudi spodbadajo k pridnīmu delu.

Sicer pa moram poslednjič še opomniti, de je pohujšljiva beseda, če kdo pravi, de le kmet je bil pri stari vladi zatērt — drugi ljudjē pa ne, in de le kmetam je polajšanja treba, družim ljudēm pa ne. To ni res. Vsaki stan je zdihoval po svobodi, ki so nam jo mili

oče Ferdinand dali, in ktero nam novi Cesar Franc Jožef varovati hočejo. Nej bo svoboda kakoršna si koli bode — nikdar ne bojo pečene tice takim v usta letēle, ki se ne bojo za vsakdanji kruh trudili — vēste zakaj ne? — zatō kēr nas je veliko preveč ljudjē na svētu! Če tedej hočemo še eden čez drugiga biti, brez spoštovanja pravice živēti, ne bomo nikdar dobrot vživali, ki nam jih svoboda ponuja; namest sprave bomo imeli nepokoj — namest svobode sužnost — namest mirniga življenja pekel na svētu. Pamet in postavnost nej boste naši vodnici v vsim, ljubi moji! — Po novim lētū se bomo v tim na dalje pogovorili. K. Codeli.

Reja in pitanje prešičev.

V več krajih Koroškiga redijo in pitajo prešiče z repo, ktero drobno sosekajo, v kad denejo, in čez njo vode vlijejo, de voda čez in čez stojī; po tem jo pokrijejo s deskami in polagama s kamni obložē. Četerti dan po tem je repa že kisljata in do desetiga dne za rejo prāv pripravna. S tako kisljato repo mešajo kuhaniga gorkiga krompirja, otrobov, soli, po previdnosti, kolikor je treba in zredijo prāv pitane prešice.

Pitanje prešičev na tako vižo — pravi koroški kmetovavec — je zatō dobro, kēr prešiči vedno radi jedō in se tudi derva za kuho prihranijo.

De je pa zmirej kisljata repa pripravljena, je po številu prišičev zmirej kakih 2 ali treh kadī ali sodčikov sosekane repe potreba, ki na gorkim kraji pripravljena stojī.

Veliki zbor slovenskiga družtva v Ljubljani 22. listopada.

Daljni pomenki.

(Konec.)

Predloge na ministerstvo smo napravili 1) zastran vpeljanja našiga jezika v uradne pisarnice, 2) zastran poterjenja naših slov. barv, in 3) zastran naredbe velike šole v Ljubljani. Le na zadnja dva je dozdej odgovor prišel. Barve so poterjene bile. Veliko šolo (vseučiliše) so nam obljubili na bolji dobo. — V pomoč Horvatam proti madžarski krivičnosti smo nabiranje darov vpeljali, ki je dozdej 1850 gold. doneslo. Gospod vodja je prejel mesca kimovca pismo od deželnega poglavarja nj. svitl. Velsersheimba, ki vpraša, kako de se oklie odbora za Horvate primeri pervimu stavku družbinih postāv, kēr po tem se družba v politiske zadeve vtikati noče. Ali oklie ni bil nič drugiga kot prošnja, prošnja pomoči za domorodne načine naših jugoslavjanskih bratov, torej pervimu stavku ni bil nasprot. Odbor je, to pomoto gosp. poglavarju razjasniti, odgovor dal toliko resničnik kolikor časti in veljavnosti družtva slovenskiga primerin. — Sostavek celjovskih nemških novic, ki se je za brate Slovence na Koroškim potegnil v zadevi noviga razdeljenja dežele v okraje, smo v časopisu pohvalili. — Zavolj prideržanja porodniške šole v Ljubljani smo pismo poslali na zbor Slovenije v Beč. Šola je od vlade poterjena bila. — Pisatelja nekiga sostavka v časopisu: „Journal des österr. Lloyd“ pod imenam: „Eine Stimme aus Krain“ smo zavolj gerdih laži in obrekovanja, ki jih v njem proti Slovincam in slovenski deželi raztresuje, pri tiskarni sodbi tožili. Spisatelj je Gottlieb Freimuth, ki je koj po naši tožbi zginil in se roki sodnika odtegnil. Še tega nesramniga Nemčona, ki gotovo na Krajskim živi, išemo, in tudi tukaj prosimo, de bi, kdor za-nj vē, pot do njega pokazal. — Predlog gosp. fajmoštra Potočnika zastran novih imēn mescov se je po časopisih razglasil; bodemo naprej še sodbe učenih v ti reči sprejemali. Po željah odbora je ravno ta gospod tudi obljubil slovnico (pismenost) našiga jezika spisati, in to obljubo je jaderno spolnil, kēr je en del te koristne knjige že med ljudmi. — Sklenjeno je bilo naprej, de plača udov,